

Projekt „Pieskowa Skała. Konserwacja architektury zamku i poszerzenie oferty edukacyjno-kulturalnej”
Wsparcie udzielone z funduszy norweskich i EOG przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię
oraz z budżetu państwa

Kraków, 7 maja 2014

„Pieskowa Skała. Konserwacja architektury zamku i poszerzenie oferty edukacyjno-kulturalnej” to międzynarodowy Projekt realizowany w ramach Programu „Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego” współfinansowanego z Mechanizmu Finansowego EOG 2009-2014 i Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Beneficjentem jest Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki. Partnerem Projektu jest Norweski Instytut Badań Powietrza NILU.

Projekt obejmuje kompleksowe prace w obrębie zamku w Pieskowej Skale, będącego oddziałem Zamku Królewskiego na Wawelu:

- Przeprowadzenie wielobranżowej konserwacji zamku, w tym: elewacje korpusu głównego, murów i bastionów oraz dziedzińca krużgankowego.
- Przeprowadzenie prac badawczych wystroju wnętrza kaplicy Św. Michała Archaniola, w celu rozpoznania jej pierwotnego wystroju oraz wyboru optymalnych metod zabezpieczenia i konserwacji.
- Adaptację pomieszczenia w oficynie zamku na cele edukacyjno-kulturalne oraz zakup wyposażenia.
- Digitalizację wybranych zbiorów, przygotowanie interaktywnych prezentacji multimedialnych i filmów, wizualizacji oraz gier o charakterze promocyjno-dydaktycznym.
- Zakup i instalację nośników informacyjnych na dziedzińcu zewnętrznym: infokiosku, mobilnego systemu wystawienniczego, makiety zamku dla osób niewidomych.

Zamek Pieskowa Skała

Pieskowa Skała jest położona w odległości 30 km na północny zachód od Krakowa, w sercu Ojcowskiego Parku Narodowego. Zamek od wieków góruje nad malowniczą Doliną Prądnika, wpisując się w nie-powtarzalny jurajski krajobraz ze słynną Maczugą Herkulesa.

O wyjątkowym charakterze tego miejsca, oprócz naturalnych warunków, stanowi piękno architektury i bogata historia zamku. Pieskowa Skała, której początki sięgają XIV stulecia, czasów króla Kazimierza Wielkiego, urzeka rytmem renesansowych krużganków i potęgą baro-kowych fortyfikacji bastionowych.

Zamek jest dziś jedyną dobrze zachowaną warownią na Szlaku Orlich Gniazd i należy do najważniejszych nowożytnych rezydencji na terenie Małopolski i całego kraju. Niezwykła budowla – która pełniła wiele funkcji: królewskiej strażnicy, gniazda rozbójniczego i magnackiej rezydencji, jak również hotelu i sierocińca – jest dziś siedzibą muzeum, będącego od roku 1958 oddziałem Zamku Królewskiego na Wawelu. Ekspozycje zamkowe prezentują pochodzące z wawelskiej kolekcji dzieła sztuki o wielkiej wartości artystycznej, zaaranżowane w nowoczesny i wysmakowany sposób.

Zespół zamkowy w Pieskowej Skale poddany został pracom konserwatorskim i adaptacyjnym w okresie od końca lat 40-tych do początku lat 60-tych XX wieku, z przeznaczeniem dla obecnej funkcji muzealnej, jako oddziału Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu (obecnie Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki).

Po upływie 50 lat od powyższych prac niezbędna jest ponowna, kompleksowa konserwacja całego zespołu, z uwagi na naturalne procesy starzenia i zużycia technicznego, a także z uwagi na zmiany w wymaganiach techniczno-budowlanych.

Zakres prac, które wyznaczono w ramach projektu jako priorytetowe, uwzględnia przede wszystkim pogarszający się stan zespołu zabytkowego, potrzebę uporządkowania obsługi ruchu turystycznego oraz konieczność podniesienia jakości usług.

Przedmiot projektu stanowią następujące zadania:

1. Wielobranżowa konserwacja zamku.

Prace konserwatorskie zostaną przeprowadzone w obrębie elewacji korpusu głównego, murów i bastionów oraz dziedzińca krużgankowego (łącznie o całkowitej powierzchni ca 12.500 m²) i obejmą:

- naprawę zagrożonych elementów konstrukcji murów i pęknięć otworów okiennych,
- zabezpieczenie przeciwwilgociowe murów zamku i bastionów,
- prace konserwatorskie przy elewacjach i kamieniarce,
- prace konserwatorskie w krużgankach zamku,
- prace konserwacyjne przy stolarce drzwiowej i okiennej.

2. Prace badawcze wystroju wnętrza kaplicy

Św. Michała Archanioła.

Kaplica pod wezwaniem Św. Michała w Zamku w Pieskowej Skale została wzniesiona w połowie w. XVII z wykorzystaniem murów dawnego, średniowiecznego zamku górnego. Fundatorem kaplicy był ówczesny właściciel Pieskowej Skały miecznik koronny Michał Zebrzydowski (1613-67). On też zapewne wybrał swego patrona, Św. Michała, na opiekuna świątyni.

W dolnej kondygnacji (odpowiadającej I piętru krużganków) budowla mieści kryptę, w górnej zaś znajduje się właściwe wnętrze sakralne. Budowniczowie kaplicy posłużyli się tradycyjnym już w XVII wieku – schematem kaplicy kopułowej. Zewnętrzna architektura kaplicy jest skromna, pozbawiona ozdób i artykulacji. Wewnątrz w pomieszczeniu sakralnym najbardziej ozdobnymi elementami są zakomponowane na zasadzie łuków triumfalnych ściany wschodnia i zachodnia oraz czasza kopuły z bogatą dekoracją sztukatorską. Późniejsza jest dekoracja malarska (lata 30 w. XX) autorstwa Adama Rogala Zawadzkiego. Niestety nie zachowało się oryginalne wyposażenie kaplicy.

Badania

Głównym celem badań jest możliwie pełne rozpoznanie oryginalnego, pierwotnego wystroju wnętrza kaplicy, co pozwoli na sformułowanie właściwego programu przyszłych prac konserwatorskich. Działania badawcze będą zmierzały do określenia zasięgu występowania malowideł na ścianach oraz w kopule sklepienia kaplicy. Przedmiotem badań będzie zarówno zasięg pierwotny, jak i zaistniały w obecnym stanie zachowania obiektu. W badaniach tych będzie uczestniczył partner norweski: NILU – Norsk Institutt for Luftforskning, odpowiedzialny za badanie stanu powietrza atmosferycznego w kaplicy, w tym zanieczyszczeń i wpływu tych warunków na stan zachowania substancji zabytkowej. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż pomiary stężeń m.in. O_3 , SO_2 , NO_2 , prowadzone będą przy zastosowaniu innowacyjnych dozymetrów EWO, opracowanych przez norweskiego partnera projektu.

1. Wykonanie badań konserwatorskich wystroju wnętrza kaplicy Św. Michała Archanioła
2. Wykonanie prac badawczych obejmujących oznaczenie zmian wilgotności oraz zawartości i rodzaju soli w ścianach w kaplicy pod wezwaniem Św. Michała i przyległych pomieszczeń w zamku w Pieskowej Skale
3. Wykonanie prac badawczych obejmujących oznaczenie pleśni i grzybów w ścianach w kaplicy pod wezwaniem Św. Michała i przyległych pomieszczeń

4. Dezynfekcja pleśni i grzybów w ścianach w kaplicy pod wezwaniem Św. Michała i przyległych pomieszczeń

Partnerem Projektu jest Norweski Instytut Badań Powietrza NILU

NILU (ENG: NIAR, PL: NIBP) to instytucja, która w ciągu ostatnich 15 lat przeprowadziła wiele szeroko zakrojonych projektów z zakresu badań jakości powietrza i konserwacji dorobku kulturalnego.

Przez ostatnie trzy lata NILU była zaangażowana w dwa projekty z dziedziny technologii środowiskowej i dorobku kulturalnego w ramach 7 Programu Ramowego UE:

- projekt PROPAIN (http://propaint.nilu.no/), który dotyczył poprawy warunków wewnątrz gablot mikroklimatycznych do przechowywania obrazów podczas ekspozycji, magazynowania i transportu, zwłaszcza z użyciem ram mikroklimatycznych;
- oraz będący wciąż w toku projekt MEMORI (http://www.memoriproject.eu/), polegający na opracowaniu i wprowadzeniu nowego przenośnego urządzenia podręcznego do wykonywania pomiarów jakości powietrza pomieszczeń, gdzie są lub miałyby być przechowywane zabytki, a także umożliwiającego ocenę wpływu zanieczyszczeń na zabytki ruchome i jego złagodzenie.

Oprócz udziału w dużych projektach unijnych, NILU angażowała się również w kilka projektów EOG, z zakresu konserwacji zabytków, przy udziale co najmniej jednego partnera z kraju organizującego dany projekt, w tym:

1. Ocena jakości powietrza dla przestrzeni przechowywania zbiorów litewskiego Muzeum Teatru, Muzyki i Kina;
2. Ocena jakości powietrza i potencjalnego ryzyka dla miejsca przechowywania zbiorów ksiąg i manuskryptów praskiej Biblioteki Narodowej w budynku Clementinium;
3. Ocena stopnia zagrożenia korozją atmosferyczną w Warszawie oraz ocena stopnia narażenia na działanie korozji eksponatów w Muzeum Kolejnictwa w Warszawie;
4. Ocena jakości powietrza i ryzyka wystąpienia działań niepożądanych dla zbiorów Nowych Sukiennic w Krakowie, tuż po remoncie wiosennym w 2010 roku;

5. Ocena aktualnej jakości powietrza oraz opracowanie nowej ramy mikroklimatycznej dla chorągwi jedwabnych na Zamku Królewskim na Wawelu w Krakowie.

NILU funkcjonuje również jako centrum informacji i danych w ramach długofalowego projektu EKG o nazwie ICP Materials International Cooperative.

NILU uczestniczy w wieloletnim Międzynarodowym Programie Współpracy nad Wpływem Zanieczyszczenia Powietrza na Materiały, włączając obiekty Dziedzictwa Kulturowego (UN/ ECE International Cooperative Programme on Effects of Air Pollution on Materials, including Historic and Cultural Monuments, UN ECE ICP Materials) w ramach którego dokonuje się pomiarów jakości powietrza i wpływów efektów degradacji na dane materiały na terenie całej Europy oraz prowadzi się ocenę ryzyka wystąpienia zagrożeń dla zabytków nieruchomych.

Nieprzerwanie współpracuje z partnerami norweskimi w zakresie kontroli jakości powietrza i konserwacji zabytków. W ramach tej współpracy, działania NILU przynoszą pożądane efekty, zarówno ku satysfakcji lokalnych społeczności, jak i z korzyścią dla narodowego dziedzictwa.

W ciągu ostatniego roku współpracy z obecnymi, jak i nowymi partnerami, NILU dowiodło, że jest w stanie jeszcze lepiej wykorzystać oferowane do tej pory metody badawcze, przeprowadzać analizy wyników i uzyskiwać efekty pracy w ramach umów partnerskich.

Innowacyjne podejście zastosowane będzie również w przypadku projektu wawelskiego „Pieskowa Skała. Konserwacja architektury zamku i poszerzenie oferty edukacyjno-kulturalnej” to międzynarodowy Projekt realizowany w ramach Programu „Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego” współfinansowanego z Mechanizmu Finansowego EOG 2009-2014 i Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Realizacja tego przedsięwzięcia przyniesie korzyści obu partnerskim instytucjom: Zamkowi Królewskiemu na Wawelu i NILU.

3. Adaptacja pomieszczenia w oficynie zamku na cele edukacyjno-kulturalne.

Główny cel to poszerzenie oferty edukacyjno-kulturalnej Zamku, skierowanej zarówno do dorosłych, dzieci i młodzieży szkolnej.

Profesjonalna sala – wyposażona w sprzęt multimedialny oraz meble zakupione w ramach Projektu – będzie miejscem spotkań, w trakcie których odwiedzający przygotowują się do wizyty w zamku. Inne zajęcia posłużą przypomnieniu, uporządkowaniu i podsumowaniu wiadomości zebranych w trakcie zwiedzania muzeum.

Dzięki zamontowanej pochylni dla wózków inwalidzkich, sala będzie w pełni dostępna dla osób niepełnosprawnych.

Wśród materiałów wspomagających działania edukacyjne znajdą się między innymi interaktywne rekonstrukcje przybliżające fazy rozwoju architektury zamku, gry multimedialne, prezentacje ilustrujące opowieści historyczne.

4. Digitalizacja wybranych zbiorów oraz utworzenie wirtualnego muzeum

W trakcie realizacji tego etapu będą digitalizowane wybrane obiekty muzealne. Efekt tych prac posłuży do utworzenia wirtualnego muzeum, a także przygotowania interaktywnych prezentacji multimedialnych, filmów, wizualizacji oraz gier o charakterze promocyjno-dydaktycznym o Zamku w Pieskowej Skale.

Materiały zostaną przygotowane (w kilku wersjach językowych) pod kątem instalacji na stronie [internetowej Zamku](#) oraz w infokiosku (który dostępny będzie na dziedzińcu zewnętrznym), a także jako materiał dydaktyczny do prowadzenia zajęć edukacyjno-kulturalnych.

5. Instalacja infokiosku na dziedzińcu zewnętrznym

Dzięki realizacji tego zadania będzie możliwe zapoznanie się z bieżącą ofertą turystyczną i edukacyjno-kulturalną Zamku, skorzystanie z wybranych serwisów internetowych, a także uczestniczenie w wirtualnej wycieczce po

muzeum i pozyskania informacji o wybranych zabytkach muzeum pieskowskiego.

6. Montaż mobilnego systemu wystawienniczego na dziedzińcu zewnętrznym.

Lokalizacja ma zasadnicze znaczenie dla działań informujących o ofercie Zamku. Miejsce jest ogólnie dostępne dla odwiedzających, nawet poza godzinami otwarcia wystaw. Plansze, wzbogacone zdjęciami, będą zawierać informacje o historii Zamku, wystawach stałych i czasowych oraz wydarzeniach kulturalnych. Materiał przygotowany w języku polskim i angielskim.

Grupy docelowe, które skorzystają z efektów, jakie przyniesie realizacja Projektu to m.in.: turyści krajowi i zagraniczni, a także dzieci, młodzież szkolna i seniorzy.

Koszty:

KOSZT PROJEKTU	12 792 512 PLN
DOFINANSOWANIE EOG	85%
DOFINANSOWANIE MKIDN	15%

Projekt trwa do 30 kwietnia 2016

Zespół Projektu:

Kierownik Projektu Hubert Piątkowski

Inspektor wiodący Projektu Jarosław Skrzypek

Koordynator Projektu ds. finansowych Bożena Westen

Fot.: Widoki Pieskowej Skały - M. Orkisz, kaplica - A. Stankiewicz

www.eeagrants.org

www.norwaygrants.org

www.mkidn.gov.pl

www.wawel.krakow.pl

www.pieskowaskala.eu